

Billroth és az ő fajta positivisták, talán, soha sem fognak egyoldalú félszagségük tudatára ébredni; de azért — hogy az éjszaksarki eskimó soha délszak átlátszó egét, iratos berkeit és zamatos gyümölcsseit élvezni nem fogja, — ez ég, berek és gyümölcs ragyog, susog és illatoz s elragadja, megennyhíti azokat, kik áldásainak részeseivé válhattak.

Nekünk nincs miért féltünk a philosophiai facultás tudományágainak jövőjét, virágzását s gyümölcsözését.

Szász Béla.

A felső oktatás reformja. Csak a minap, e folyóirat második számában fejeztük ki panaszunkat, hogy a felső oktatás kérdésében, évek óta, a vidéki jogakadémiák szorongatásán s keserves önvédelmén, továbbá valamely álmországi fata morganaként rebesgetett harmadik egyetem ígéretésén kívül, alig történik egyéb. Szükségesnek mondtuk, hogy a felső oktatás más, az intézmény lényegére szorosabban tartozó, elvei felett induljon meg a vita. Kivántuk a tanszabadság, a lezkepenék, a facultások új berendezése, a tanszékek betöltése, az egyetem adminisztrációja, a vizsgarendszert stb. kérdéseinek szellőztetését. S ime a két első pontra nézve már is nem szellőt, hanem szélvész kaptunk; annak kell neveznünk a Budapesti Szemle májusi és júniusi számában megjelent két felszólalást, B. Eötvös Lorándét és Balogh Kálmánét. E felszólalások tartalma, röviden, a következő.

B. Eötvös Loránd azt kívánja: „Állapittassanak meg az egyetemi szabályzatokban, a különböző gyakorlati életpályákra készülők, első hét évi tanfolyamára vonatkozólag olyan kötelező tanrendek, melyek a tudományos szakképzettséghez szükséges elméleti tantárgyakat helyes sorrendben magukba foglalják. Köteleztessenek az e tanfolyamokat hallgató tanulók, kivétel nélkül, a tanrendbe fölvetett tárgyból az előadások folyamán többször colloquálni, úgy, hogy csak az folytathassa érvényesen tanulmányait s az bocsáttassék az alapvizsgálatokra s előszigorlatokra, ki e köteletségének, annak idejében, jó sikerrel eleget tett.“ Mivel pedig az egyetemi tanár a szigorlatok, alapvizsgálatok és colloquiumok nagy számát maga el nem bírja, „repetitori“ intézmény volna szervezendő. A „repetitorok“ a magántanárokból állhatnának, kiknek kötelessége volna: „Felügyelni arra, hogy a beiratkozott tanulók az előadásokra tényleg eljárjanak; évközben colloquiumokat tartani s azokat a mennyire az idő engedi, gyakorlatokkal is egybekötni.“ Minthogy pedig egy megrendszabályozott intézményben a minden oldalú ellenőrzés a fődolog „a tanár a repetitor működését könnyen ellenőrizhetné, ha minden tanulóval évenként legalább egy rövid colloquiumot maga tartana meg.“ A lezkepenéz dolgában B. Eötvös Lorándnak ez a kívánalma: „A tanulók a hallgatott órák számától függetlenül megszabott félévi tandijakat fizetnének s az ezekből befolyó összeg arra fordíthatnék, hogy belőle a tanárok, működésük tartama alatt, személyes fizetési pótlékot kapjanak. Hogy a pótlék mekkora legyen, arra vonatkozólag a tanárnak tudományszaka, a tanszékével járó teendők sokasága és a tanár személyisége is volnának tekintetbe veendőek.“

Látnivaló, hogy B. Eötvös Loránd e kívánalmi merev ellentétben állanak, nemcsak egyetemeink jelenlegi szervezetével, hanem egyáltalán az egyetem fogalmához eddig kötni szokott ismérvekkel. Il a le courage de son opinion. Ki is

mondja nyíltan B. Eötvös Loránd, hogy a „tanulási szabadság: phrasis.“ Különös világot e kritikára és kívánalmakra csupán az vet, B. Eötvös Loránd észjárásában, hogy a valamenyőnk által egyaránt ohajtott sikert, tudniillik a tanulók nagyobb tudományszomjának felébresztését s a tudomány nyál foglalkozó egyetemi tanárok szükséges önállóságát, nem az általa javaslatba hozott kívánalmak foganatosításához köti, hanem ezekhez a feltételekhez: „A siker el nem maradhat, ha a tanulók az egyetemre a tudományért való lelkesedéssel jönnek s tanáraikat tisztelik; ha e tanulók zöme művelt családok sarjadéka s eléggé vagyonos arra, hogy tanulmányainak tartama alatt anyagi gondoktól menten egész idejét a tanulásra fordíthassa; ha a tanulók elég érettek arra, hogy az előadásokat jól megváltassák, azokra eljárjanak s az azekben hallottakat későbbi használatra följegyezni tudják és akarják.“ Látnivaló, hogy a B. Eötvös Loránd által remélt siker föltételeinek pontjai: a tudományért való lelkesedéssel érkezés az egyetemre; a vagyonosság s művelt családhoz tartozás s végül a tanulók érettsége az előadások megválasztására, semmiféle összefüggésben sincsenek a javasolt tervezettel, sőt egy ponton nyílt ellenmondás található köztük, azon a ponton tudniillik, hol B. Eötvös Loránd szigorúan megszabott tanrendet kíván az egyetemi tanuló számára, a siker föltételei közé pedig mégis felveszi, hogy maga, a tanuló *válassza meg* tárgyát. Bármilyen erősen álljon is tehát B. Eötvös Loránd fönt említett javaslatai mellett, nyíltan látnivaló, hogy a sikert más módon is elérhetőnek tartja.

S valóban Balogh Kálmán rövid, de nem szenvedélytelen felszólalása, nem is egyéb, mint annak kinyilvánítása, hogy az egyetem céljai a fennálló lecke-pénz és tanszabadság rendszere mellett is elérhetők s ha több: akkor visszautasítása azoknak a javaslatoknak, melyek akár a lecke-pénz, akár a tanszabadság jelenlegi rendszerének felforgatására törnek. Positív javaslatot az állapotok javítására Balogh Kálmán nem ad. Sőt azzal végzi czikkét, a mi minden reformot kizár, hogy: „Minden változtatás csakis végzetes visszaesés lenne, honnét bizonyára hosszú idő telne el a feltámadásig.“ Az enyhíti némileg Balogh Kálmán ítéletének e kategorikus imperativusát, hogy kizárólag személyes tapasztalatokból s főként az orvosi szakra tekintettel mondja el, nem épen felesleges mondandóit.

— **Az angol egyetemek s a nemzeti irodalom.** Az angol főiskolák körében nevezetes mozgalom indult meg, abban az irányban, hogy az angol nemzeti irodalom tanítására nagyobb súly fektetessék, mint eddig történt, nevezetesen, hogy az irodalom aesthetikai és történelmi ága, az egyetemi oktatásban, tágabb tért nyerjen, még ha ez a philologia rovására történnék is. Három idevágó nyilatkozat fekszik előttünk. Az egyik Goschené, a London Society for the Extension of University Teaching elnökéé. Goschen az oxfordi egyetem alkanczellarához egy levelet intézett, melyben kiemeli, hogy „alig van keresettebb előadás, mint az angol irodalomé s egyuttal épen e tárgyra van a legkevesebb alkalmas tanító“. Kifejezi aztán reményét, hogy „fel fognak találni egy olytanítási rendszert, melyben az angol irodalom tanításának tágabb tere nyi-